

# Miniature etnografiche

Henk Driessen & Huub de Jonge [redactie]

SUN

## *Inhoudsopgave*

Voorwoord 7

Preface 9

CARLO GINZBURG, *Things of the Other World* 11

ALEX STRATING, *Distinctiedrang en rivaliteit* 18

JOHAN GOUDSBLOM, *Het narcisme voorbij* 23

ABRAM DE SWAAN, *Een klein verschil met  
Anton Blok* 28

GEERTJE VAN OS, *Naald en draad, ijver en  
verbondenheid* 33

REMCO ENSEL, *Gewelddadig spel en ludiek geweld* 37

FRANS HÜSKEN, *Leven en dood in de brouwerij* 42

PETER SCHNEIDER, *Putting a good face on a  
bad affair* 46

JEREMY & INGA BOISSEVAIN, *Mannen van  
reputatie* 50

JOJADA VERRIPS, *Gelach en geweld* 54

HARALD E.L. PRINS, *Achter indiaanse maskers* 58

JOHN W. COLE, *Terror in Tyrol?* 62

DIONIGI ALBERA, *Professional beggars in the Alps* 66

HEIDRUN FRIESE, *Storia minima* 70

- INEKE VAN DE WETERING, *Dieren, dromen, gender* 75
- BIRGIT MEYER, *De erotiek van het grote geld* 79
- FLORIKE EGMOND, *Snails and tortoises* 83
- HUUB DE JONGE, *De vrijgezel en de os* 88
- ERIC VENBRUX, *Het raadsel van de halsband* 93
- WILLY JANSEN, *De hand van Fâtima* 98
- BONNO THODEN VAN VELZEN, *Een prima donna  
in het Surinaamse binnenland* 102
- MARY BOUQUET, *Showing the house and visiting  
the museum* 106
- CLEMENTINE VAN ECK, *Over het Turkse begrip  
namus* 110
- LÉON BUSKENS, *Sultan voor één dag* 114
- WILLIAM A. CHRISTIAN JR. & JOSEFA MARTÍNEZ  
BERRIEL, *Eunice and Edgar: international traffic  
in care* 119
- ANTOON HOOGVELD, *Baskische mannen aan  
het fornuis* 123
- MATHIJS PELKMANS, *Dwingende gastvrijheid* 127
- FENNEKE REYSOO, *De kunsten van de petomaan* 131
- PEER MEURKENS, *Onweders in het Kempenland* 135
- ROD AYA, *Geertz Hurts* 140
- HENK DRIESSEN, *Een passie voor de miniatuur* 145

*Dwingende gastvrijheid*

'Je bevindt je nu eenmaal in Kirgizstan, we hebben hier onze eigen gebruiken', geeft onze gastheer vriendelijk te kennen wanneer we aanstalten maken om te vertrekken. Hij maakt duidelijk dat een eerste bezoek aan zijn huis niet kan worden afgesloten zonder iets te hebben gegeten. Enigszins ongemakkelijk met de situatie besluiten we gevolg te geven aan het verzoek. Mijn Kirgizische collega Chimia en ik zijn te gast bij Nurlan en zijn vrouw Mirgul, een arbeidersgezin in de vervallen mijnbouwstad Kok-Jangak. De ontmoeting vindt plaats tijdens een eerste bezoek aan de stad om de mogelijkheden te bekijken voor het uitvoeren van een ontwikkelingsproject dat bestaat uit het verstrekken van leningen aan kleine groepen inwoners. Tijdens een gesprek bij de lokale werkgelegenheidsdienst stelde directeur Chatamov voor om ons de levensomstandigheden van een 'willekeurig' gezin te tonen.

Op aanwijzing van onze gastheer nemen we plaats op de kussens die in een carré zijn neergelegd. Ik zit naast Chatamov tegen de achtermuur van het vertrek, terwijl Chimia en Maksat, onze chauffeur, hun plaatsen innemen langs de zijkant. Terwijl we wachten op de maaltijd vertelt Chatamov dat Nurlan samen met een aantal oud-collega's hun plannen al aan verschillende organisaties heeft voorgelegd. 'Zij zijn door mij persoonlijk onderwezen in *business planning*', benadrukt hij. Nurlan vult aan dat het ontbreken van startkapitaal de enige reden is dat ze hun

plan om stieren te fokken niet kunnen uitvoeren. Tussen de aanwezige mannen ontwikkelt zich een gesprek in het Kirgizisch, dat ik helaas niet kan volgen. Maksat, die tot dan toe weinig heeft gezegd, probeert iets uit te leggen. Er wordt kortaf gereageerd, waarop Maksat zwijgt. Later vertelt Chimia wat er gezegd was. Maksat maakte bezwaren bij enkele ideeën in het zakenplan, waarop Chatamov reageerde: 'Het is al moeilijk genoeg om steun te krijgen, dus verziek jij het niet, of ben je soms zo'n Kirgies die zijn eigen volk verraadt?'

Nurlan vult inmiddels omzichtig de glazen wodka en bedient eerst mij en Chatamov en vervolgens Chimia. Chatamov heft als eerste het glas en spreekt een toast uit: 'Laten we het werk voor een moment vergeten, het belangrijkste is dat dit niet de laatste ontmoeting is en dat er nog vele zullen volgen. Op de vriendschap!' De gastvrouw komt binnen, gevolgd door haar twee dochters. Ze geven het voedsel door aan Nurlan en verdwijnen vervolgens weer. Omzichtig plaatst Nurlan de grote schalen dampende rijst met groenten en veel schapenvlees voor ons neer. Chatamov en ik krijgen grote stukken vet vlees opgediend, de anderen moeten het met kleinere porties stellen. Ik ben inmiddels verzadigd en probeer zo min mogelijk te eten. Dit wordt echter allerminst gewaardeerd door Chatamov, die me herhaaldelijk aanspoort door te eten. Nadat een tweede fles wodka is geleegd, komt de gastvrouw naar ons toe. Ze bedankt me voor de interesse die we hebben getoond en zegt een typisch Kirgizisch gebaar te willen maken. Voordat ik over haar woorden heb nagedacht, sta ik met een traditionele Kirgizische hoed in mijn handen.

In de auto relativeert Chimia mijn zorgen over de kosten die het gezin heeft gemaakt. Ze vertelt over collega's die dergelijke onthalen als voorwaarde stelden voordat ze er zelfs aan dachten om in een bepaald dorp te werken. 'De meeste mensen hier denken dat het zo hoort. Ze verwachten niet dat je gewoon je werk doet; normaal gesproken moet er altijd een tegenprestatie worden geleverd.' Zo onschuldig als Chimia het op dat moment deed voorkomen waren de gebeurtenissen echter niet. Een dag later maakte ze me duidelijk dat we het gezin niet zomaar links konden laten liggen, vanwege het gevaar dat het een stroom geruchten op gang kon brengen die haar in een kwaad daglicht zouden stellen. Verschillende werkbezoeken volgden die meestal met een maaltijd werden afgesloten, totdat een externe commissie besloot dat de groep waartoe het gezin behoorde niet voldeed aan de criteria van het project. Een maand later werd ik opgebeld door ons hoofdkantoor met een vraag over een zekere Chatamov. Ze hadden een brief ontvangen waarin deze schreef dat we 'selectief te werk gaan en categorisch de armste lagen van de bevolking buitensluiten'. Hij voegde er nog aan toe 'bedenkingen te hebben bij de wijze waarop uw medewerkers hun doelgroep selecteren'.

In zijn verhandeling over de grondregels van gastvrijheid heeft Pitt-Rivers (1977) gewezen op de problematische positie van de vreemdeling die een gemeenschap betreedt. Het verlenen van gastvrijheid en het delen van een maaltijd zijn een probaat middel om de identiteit van de vreemdeling te bepalen en deze een plaats te geven ten opzichte van de gemeenschap. Ik had een duidelijke positie binnen de sociale structuur gekregen. De machtsrela-

ties traden daardoor scherper naar voren. Chatamov, breeduit zittend en de gastheer opdragend nog een extra fles wodka te halen, wist zijn positie verstevigd doordat hij belangrijke gasten naar 'zijn' mensen had geleid. Nurlan en Mirgul namen een onderdanige positie in; zij gedroegen zich tegelijkertijd voorzichtig en berekenend, in een poging het bezoek te behagen én te binden.

Het verloop van de ontmoeting geeft inzicht in de rol die het verlenen van gastvrijheid en het delen van voedsel spelen in het mobiliseren van economische hulpbronnen. Het maakt hierbij weinig uit of het gezelschap bestaat uit overheidsfunctionarissen of ontwikkelingswerkers. Beiden vormen relatieve buitenstaanders die toegang hebben tot economische hulpbronnen. Door hen te overladen met voedsel en cadeaus verkrijgen de gevers een zekere macht over hen en worden zij als het ware ingekapseld in de sociale structuur en aan de gevers gebonden. Chatamov speelt in dit proces een belangrijke rol. Hij is de plaatselijke specialist die weet hoe men buitenstaanders moet bespelen. Hij bepaalt het verloop van het bezoek en neemt feitelijk de rol van gastheer over. Niet zonder reden brengt Chatamov een toast uit op de vriendschap. De geboden gastvrijheid en het delen van de maaltijd moeten een band van vriendschap tot stand brengen, een relatie gebaseerd op reciprociteit. Van vreemdelingen kan men over het algemeen weinig verwachten. De vriend echter die zijn plicht om te reciproceren niet waarmaakt, wordt verstoten.

Pitt-Rivers, J., *The Fate of Shechem or the Politics of Sex. Essays in the Anthropology of the Mediterranean*. Cambridge: Cambridge University Press, 1977.